

אל תקרי הליכות אלא הלכות

תשובות מעלון קודם

ג. המעוניין לקנות מכונת, האם מותר לו ללכת בשבת למקום שעומדים שם מכונות למכירה, בכדי לבדוק אם ישנה שם מכונת המתאימה לו?

אסור משום 'ממצוא חפצך' [כלומר נאמר בישעיה (נח, יג): "אם תשיב משבת רגלך... ממצוא חפצך". ודרשו רבותינו (שבת ק"ג), חפצך בו אסורים אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה, ואינו מדבר כלל באותו ענין, כגון שמעיין בנכסיו וחושב מה לעשות בהם אחר השבת. ודוקא כשניכר הדבר מתוך מעשיו שעומד שם בשביל דבר זה, כגון שעומד ליד שדהו הצריכה חרישה או קצירה וחושב כיצד לקוצרה או לתורשה אחר השבת, אך כאשר אינו ניכר הדבר מתוך מעשיו מותר].

אולם אם אין ניכר שהליכתו לשם היא בכדי לבדוק אם ישנה שם מכונת המתאימה לו, מותר. (כי בו שבת סי' שו הלכה יב, על פי הרמ"א שם)

ד. האם מותר למדוד בשבת את כמות המטרנה שנצרכת להכנת מזון לתינוק?

מותר, כיון שהוא לצורך התפתחות התינוק ובריאותו, ורפואת הגוף מצוה היא. אולם בתינוק מעל גיל שנה שהכמות אינה חייבת להיות מדויקת, יש להחמיר ולא למדוד את התמיסה או את המים, אלא להכין בערך ללא מדידה. (שו"ת הליכות שבת ח"א עמ' שפז)

ה. המעוניין לקנות או לשכור דירה, האם מותר לו ללכת בשבת לדירה שחושב לקנותה או לשוכרה, כדי לבדוק אם היא ראויה לו?

אסור משום 'ממצוא חפצך', שכן ניכר הדבר שהולך לשם לראות אם הדירה מתאימה לו. (חזו"ע שבת ח"ו עמ' ג, שש"כ פרק כט סעי' ט) אולם כאשר בדירה שרוצה לקנות או לשכור דרים מכריו, מותר לו לראות את הדירה בשבת, שכן אין ניכר שלשם כך הוא הגיע לשם, ובלבד שלא ידבר עמיהם על מעלות וחסרונות הדירה, דאז ניכר הדבר ואסור. ואפילו אם אין דרים שם מכריו והולך לדבר ההיתר, מותר. כמו כן מותר לטייל בשבת כדי לראות דירות ובניינים שעומדים למכירה או לשכירות מבחוץ, שכן אינו ניכר שלשם כך הוא מטייל שם. (הליכות שבת סי' שו הלכה ג)

אם הדירה שרוצה לקנות היא של גוי, והיא בארץ ישראל, מותר לו לילך לראותה כדי לידע אם טוב לו לקנותה, כיון שמצוה לקנות דירה מן הגוי בארץ ישראל, והוי בכלל מה שאמרו חז"ל (שבת שם) חפצי שמים מותרים. (דעת הגר"ש ז"א איערבאך הובא בשש"כ שם הערה יט, חזו"ע שם)

ו. האם מותר לאדם המשפץ או בונה את ביתו לילך לשם בשבת? אסור לו לילך לשם בכדי לראות מה צריך לעשות בה לאחר השבת, משום 'ממצוא חפצך'. אולם מותר לו לילך לשם לדבר ההיתר, כגון ששכח שם דבר מה לפני השבת ורוצה לקחתו. (הליכות שבת שם)

ז. האם מותר לקחת כדורי שינה בשבת?

י"א שמותר, כיון שזה בגדר סם לשכרות מסויימת. (קצוה"ש סי' קלח ס"ק לא, חזו"ע שם ח"א עמ' שסז) וי"א שמותר רק אם מצטער הרבה. (שש"כ הלכה טז פרק לג) וי"א שאסור כיון שזה לרפואה. (שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' כא)

הלכה: המיקל יש לו על מי לסמוך, בפרט כאשר מצטער הרבה. פסקי ההלכה המובאים בעלון אינם באים להכריע בין דעות הפוסקים, כי מי ויכול להכריע בין המאורות הגדולים, אלא מיועדים הם להמון העם לדעת מה יעשה ישראל, וכעצה טובה קא משמע לן איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם. וממילא כל שהוא בר הכי יפסוק ההלכה על פי מה שהעלה מלימוד הסוגיא והמסתעף ממנו בעיון, וינהג על פי רבותיו.

א. משפחת לוי שוכרים יחידת דיור מיהודה אשר אין בה חדר ממ"ד, והנה בזמן המלחמה ביקשו משפחת לוי מיהודה בעל הבית שיאפשר להם בעת הזעקה להיכנס לחדר הממ"ד שבביתו, אולם יהודה לא הסכים מטעמים השמורים עימו, עקב כך הוצרכו משפחת לוי לעבור לגור בתקופת המלחמה עם הורי הבעל שיש להם חדר ממ"ד, ועכשיו מבקשים משפחת לוי לנקות מדמי השכירות החודשי, את תקופת המלחמה שבה הם לא דרו ביחידת הדיור מחמת הסכנה. מה הדין?

נראה שמשפחת לוי יכולים לנקות מדמי השכירות את תקופת המלחמה בה עברו לדור בבית הורי הבעל, שכן הם היו מוכרחים לעשות כן, וכפי שראינו שרוב בני האדם פתחו מאוד לשהות במקום שאין בו מרחב מוגן, ואם כן דבר זה נחשב לאונס. והנה נחלקו הראשונים אם עזב השוכר את הבית מחמת אונס - דעת הרשב"א שחייב השוכר לשלם למשכיר את דמי השכירות במלואם, אולם דעת המרדכי שפטור מכל תשלום, (הובא מחלוקתם ברמ"א חו"מ סי' שלד סעי' א, ולא הכריע שם הרב), ולפי זה יש לפטור מספק את השוכר מתשלום דמי השכירות עבור תקופת המלחמה. ואף במקרה שהשוכר שילם מראש למשכיר את דמי השכירות, צריך המשכיר להחזיר לו את התשלום עבור תקופת המלחמה מטעם אחר, והוא שהבית במצבו הנוכחי אינו ראוי למגורים לרוב בני אדם, (שאמנם ישנם מיעוט בני אדם שאינם נכנסים לממ"ד בעת אזעקה, אך רובם שומעים להוראות פיקוד העורף ונכנסים לממ"ד וכהוראת גדולי ישראל), ובמקרה כזה שהבית אינו ראוי למגורים לרוב בני אדם, אפשר להגדירה כדין נפל הבית, שדעת שו"ע (שם סי' ש"ב סעי' ז) שפטור השוכר לגמרי מתשלום, ודעת הרמ"א (שם) שחייב השוכר לשלם. (כך ביארו את הרמ"א הסמ"ע, הגר"א וקצוה"ח. ע"ש ודו"ק). אלא שעדיין יש מקום לפטור את משפחת לוי מתשלום דמי השכירות עבור תקופת המלחמה גם אליבא הרמ"א מטעם אחר, והוא שליחיה עצמו היה ממ"ד והיה לו ליתן רשות לשוכרים להיכנס אליו בעת הצורך, ובוזה הוא היה הופך את הבית לראוי למגורים, ומבואר בנתה"מ (סי' ש"ב ס"ק ה), שבאופן שהמשכיר עצמו מונע מהשוכר שימוש רגיל בבית, נפטר השוכר מלשלם לו. [אולם באופן שבעל הבית לא דר שם אלא הוא משכיר לדוגמא שתי יחידות דיור, ורק באחת מהן יש ממ"ד, ובעל היחידה הזו אינו מאפשר לשוכר היחידה השני להיכנס אל הממ"ד בעת הצורך, חזרנו לדין הנ"ל שלדעת השו"ע פטור השוכר מלשלם, ואילו לדעת הרמ"א חייב בתשלום] (ומכל מקום גם לבני אשכנז רק אם שילם השוכר מראש אין מחוייב המשכיר להחזיר לו, אבל אם עדיין לא שילם, יכול לנקות מדמי השכירות את תקופת המלחמה בטענת קים לי כשו"ע, ובפרט לפי הנ"ל שבאונס של השוכר לא הכריע הרמ"א) (הרה"ג אפרים כהן עמאש שליט"א, אב"ד זכור לאברהם ביתר עילית)

ב. אלחנן נהג ברכבו בחוסר זהירות, ושפשף את דופן רכבו של יצחק, עלות התיקון נאמד על סך 1,000 ש'. למחרת יצחק נסע ברכבו לכיוון המוסד, והנה רחמים שנהג בפרעות פגע ברכבו של יצחק, בדיוק באותו דופן שפגע בו אתמול אלחנן, עוצמת הפגיעה גרמה לנזק חמור שנאמד על סך 10,000 ש'. אלחנן טוען שממילא רחמים צריך לתקן את הפגיעה הקשה שגרם ברכבו של יצחק, כך שלו לא נותר מה לתקן וממילא פטור הוא תשלום. לעומתו טוען רחמים שבשעה שאלחנן שפשף את דופן הרכב הוא התחייב כבר 1,000 ש', ולכן נותר לו לשלם רק 9,000 ש'. מה הדין? יש להסתפק באשר לאופן חלוקת תשלום התיקון הנזק בין שני המזיקים, האם יש לחייב את הראשון בתשלום של 1,000 ש' כפי הערך שהזיק, או וממילא השני ישלם רק 9,000 ש' כפי הערך שנותר להשלמת התיקון. או שמא מכיון שהשני הזיק נזק כזה שמחייבו ב- 10,000 ש' אף ללא קשר לנזק הראשון, והתיקון שלו מכסה ומסלק לגמרי את נזקו של הראשון, אם כן נחשב הדבר כאילו כל אחד מהם עשה נזק בפני עצמו, וסך התשלום על הנזק היה צריך להיות 11,000 ש', אלא שלמעשה צריכים לשלם עבור התיקון של שניהם 10,000 ש' בלבד, נמצא שישנה הנחה של 1,000 ש' על התיקון הכפול, וממילא שניהם צריכים להתחלק בהנחה זו. ומסתבר לדון לפי הדרך השנייה, כך שאלחנן ישלם 500 ש', ורחמים ישלם 9,500 ש'. (ופריו מתוך במדבר עמ' 272 מהגר"י זילברשטיין שליט"א. ע"ש)

מצוה ק"ב בתרי"ג המצוות:

'מצוות אכילת בשר חטאת ואשם'

משורשי המצוה, היסוד הקבוע אצלנו כי כל פעולות הקורבנות להכשיר מחשבותינו וכוונותינו לטוב, ולהשפיל נפש המתאוה אשר בנו, ולהגדיל ולחזק נפש השכל אל המצוות, ועל כן נצטוונו להתנהג בכל עניני הבית והקורבנות דרך מעלה וגדולה וכבוד, למען תנוח בלבבנו יראה וענוה ושפלות הרוח בהיותנו שם, גם בזכרנו אותו ממקומנו. ובאמת כי מן הנהגת הכבוד אל הקורבן שהכפרה תלויה בו, להיותו נאכל אל המשרתים בעצמם ולא שיתנוהו לעבדיהם ולכלבם, או ימכרוהו לכל קונה, וכן מן הכבוד הוא שיאכל במקום קדוש, וכן שלא ישהו אכילתו הרבה כדי שלא יסריח ויהיה הנפש קצה בו, הלא כל זה מראה בענין גדולה וחשיבות.

מצוה ק"ג בתרי"ג המצוות:

'מצוות הקטרת קטורת'

משורשי מצוה זו, גם כן להגדיל כבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם, ואי אפשר להגדיל דבר בלב בן אדם ומחשבתו רק בדברים שהוא חושב אותם לגדולה וימצא בהם תענוג ושמחה, וידוע כי ענין הריח הטוב הוא דבר שנפש אדם נהנית בו ומתאוה אליו ומושך הלב הרבה, וריח קטורת היה הטוב שאפשר לעשות על ידי אדם, עד שאמרו ז"ל בפרק אמר להם הממונה (תמיד ל: יומא לט:), כי מריחו היו מריחין בו בשעת הקטרה מריחו עד ירושלים.

מצוה ק"ד בתרי"ג המצוות:

'שלא להקטיר ולהקריב על מזבח הזהב'

כבר כתבנו למעלה (בשורש מצוה צה) תשובה לשואל על צד הפשט, על ענין מצוות בנין הבית הקדוש לאל ברוך הוא, וענין היות שם כלים יקרים לעבודה ושולחן ומנורה.

מצוה ק"ה בתרי"ג המצוות:

'מצוות נתנית מחצית השקל בשנה'

משורשי המצוה, שרצה הקב"ה לטובת כל ישראל ולזכותם שיהיה יד כולם שוה בדבר הקורבנות הקרבים לפניו כל שנה בהתמדה, ובעניינים אלו הנזכרים, ושהיו הכל, אחד עני ואחד עשיר, שווים במצוה אחת לפניו להעלות זכרון כולן על ידי המצוה שהם כלולים בה יחד לטובה לפניו. ועליית הזיכרון, הכל נאמר מצד המקבל, על דרך שכתבנו למעלה (מצוה צז).

(מתוך ספר החינוך)

אל תקרי הליכות אלא הלכות

שאלות

(תשובות יינתנו בעלון הבא)

א. מתתיהו שכר דירה והעביר את חשבון החשמל על שמו, אלא שבסיום החוזה הוא שכח להחזיר את חשבון החשמל על שמו של בעל הבית, ובינתיים נמכרה הדירה והקונה ביצע בה שיפוצים ובניית יחידות דיור במשך תקופה של שנתיים. לפתע פנו חברת החשמל למתתיהו בתביעה על סך 12,000 ש' - 9,000 ש' עבור צריכת חשמל לשנתיים האחרונות, 3,000 ש' עבור ריבית. מתתיהו דרש מהקונה לשלם את צריכת החשמל וכך היה, אלא שהקונה מסרב לשלם את הריבית בטענה שלא הגיע אליו שום חשבון חשמל, והוא כלל לא היה מודע לחוב זה. מה הדין?

ב. יהונתן התעכב בלימוד מעבר לזמן, כך שכאשר הוא הגיע לחדר האוכל הישבותי, נוכח לדעת שלא נשארה לו ארוחת צהרים. מה עשה בכדי להשביע את רעבונו? לקח את הקוטג' של אליהו חבירו, וחשב בליבו שלאחר שיסיים לאוכלו, יקנה קוטג' זהה ויחזר לשקיתו של אליהו שמונחת במקרר. חשב ועשה, אלא שכאשר החזיר את הקוטג' הוא הבחין שגם בשקיתו של יוסף חבירו מונח קוטג', ותאריכו פג בעוד שלושה ימים, והיות שיוסף חלה ויצא לביתו, החליף יהונתן בין הקוטג'ים בתקוה שיוסף יבריא לפני פג תוקפו הארוך של הקוטג' החדש. לעת ערב הגיע אליהו לאכול את הקוטג' (שנותר לו בתאריך שלושה ימים), אלא שהוא היה מקולקל. אליהו התקשר לחברה שייצרה את הקוטג', והובטח לו זיכוי לרכישת מוצרים על סך 300 ש'. למי שייך הזיכוי?

ג. כשמונחת לפני כל אחד מהמסובים פת, האם כולם חייבים לכסות את הפת בעת הקידוש בשבת?

ד. האם מועיל לצרף ללחם משנה, לחם או חלה שבתוך שקית ניילון סגורה?

ה. האם מועיל לצרף ללחם משנה לחם פרוס הנמצא בשקית ניילון סגורה?

ו. האם מועיל לצרף ללחם משנה לחם או חלה קפואה?

ז. האם מועיל לכסות את הפת בשבת בכיסוי שקוף?

כינור חידתי

שאלת השבוע:

על מי מגדולי ישראל מסופר שנפטר בגיל ל"ג, ביום ל"ג בעומר, חיבר ל"ג ספרים, ואמרו עליו בהספדו ל"ג שבחים?

פתרון החידה מעלון הקודם:

שאלה: באיזה פסוק בתנ"ך מופיעות כל כ"ב האותיות, כולל האותיות הסופיות (מנצפ"ך), וכולל כל הנקודות (ניקודים)?

תשובה: הפסוק המדובר הינו בספר צפניה פרק ג פסוק ה, (הפסוק מדבר בעניין ימות המשיח וזמן הגאולה): "לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד, כי משפטי לאסף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם זעמי כל חרון אפי, כי באש קנאתי תאכל כל הארץ".

(מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'ופריו מתוק')

העלון מוקדש לע"נ: הגר"מ מזוז זצוק"ל, הרב רפאל בן דניאלה ז"ל, ר' יעקב בן שפרה ז"ל, ולהבדיל לרפואת גבריאאל בן אסתר. לקבלת העלון במייל: 56629700@gmail.com להערות והארות הרב סימן טוב רוזן שליט"א 0548432105.

נא לא לעיין בזמן התפילה

